

УДК 378.1.001.76:378.661(477-25)

Л.І. Остапюк,**І.О. Тимошенко,****А.О. Савичук**Національний медичний університет
імені О.О. Богомольця, м. Київ**УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ В УНІВЕРСИТЕТІ З
ВРАХУВАННЯМ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ
ВИЩОЇ ОСВІТИ****Ключові слова:** сучасні тенденції навчання, студенто-центроване навчання, партнерські відносини, кафедри анатомії людини, терапевтичної стоматології,**Резюме.** Приведений досвід Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, щодо удосконалення навчального процесу на основі нової парадигми вищої освіти: створення умов для підвищення кваліфікації викладачів, набуття професійних компетентностей; запровадження студенто-центрованого підходу до навчання через модернізацію навчальних програм, удосконалення системи оцінювання, з використанням стандартизованих та структурованих її елементів, орієнтованих на мотивацію та результати навчання студентів, з метою вироблення ними власних стилів та набуття досвіду навчання. Приведені способи формування партнерських відносин викладача і студента, залучення студентів до організації навчального процесу, наділення їх рядом повноважень у керівництві власним навчанням. Розкриті методологічні підходи до організації викладання і навчання іноземних студентів на кафедрах анатомії людини і терапевтичної стоматології. Визначені перспективні напрямки удосконалення освітнього процесу з урахуванням нових тенденцій розвитку освіти у ЄПВО.**Вступ**

Реформування вищої медичної освіти України упродовж останніх десяти років відбувається на засадах Болонського процесу, результатом якого стало створення Європейського простору вищої освіти (ЄПВО). Інтеграція системи вищої освіти України у ЄПВО здійснюється за умови збереження і розвитку надбань та прогресивних традицій національної вищої освіти [1].

Подальша модернізація вищої медичної освіти орієнтована на формування компетентного конкурентоздатного фахівця дослідницько-інноваційного типу мислення та культури з потребою та навичками безперервного професійного розвитку (далі- БПР). Така перебудова освітнього процесу передбачає перехід на нові Державні стандарти вищої медичної освіти підготовки фахівців галузі "Охорона здоров'я", створення інноваційного навчально-методичного супроводу, урахування сучасних світових та національних тенденцій розвитку освіти [2].

Європейський проект Тюнінг "Гармонізація освітніх структур в Європі" [3] конкретизує підходи до подальшого запровадження Болонського процесу на рівні вищих навчальних закладів з урахуванням сучасної парадигми вищої освіти з метою її удосконалення, прозорості та привабливості для студентів різних країн:

-компетентнісний підхід в побудові та реалізації навчальних програм (competence-based approach);

-навчання, орієнтоване на вихід (output-oriented study programme);

- навчання, орієнтоване на результати (result-based education);

-студентоцентроване навчання (student-centered education).

"Довідник користувача Європейської кредитно-трансферної системи", з урахуванням сучасного стану Болонського процесу, надає рекомендації щодо удосконалення вищої освіти на основі нової парадигми та запровадження її складових [4].

Мета дослідження

Розкрити досвід Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (далі - Університет) з запровадження системи навчання, орієнтованого на студента та на результати його навчання, застосування компетентнісного підходу під час створення нового навчально-методичного забезпечення та набуття професійних компетентностей викладачами.

Матеріал і методи

Вивчення та аналіз психолого-педагогічної лі-

тератури, нормативно-правової документації, узагальнення, порівняння, теоретичне обґрунтування з застосуванням синтезу та формування висновків.

Обговорення результатів дослідження

В Університеті сформована внутрішньовузівська система забезпечення якості вищої освіти відповідно до принципів і процедур закону України "Про вищу освіту" (2014р.), упроваджена та сертифікована система управління якістю (СУЯ) за вимогами стандарту ISO 90001:2008, результатом якої є запровадження процесного підходу на різних рівнях, в тому числі - на кафедрах [5].

Упровадження процесного підходу на кафедрі анатомії людини дозволило удосконалити документацію кафедри, оновити навчальні програми з дисципліни для студентів різних факультетів, з врахуванням сучасних тенденцій розвитку вищої освіти, удосконалити організацію навчального процесу на кафедрі.

Модернізація освітньої діяльності Університету за сучасною парадигмою освіти в значній мірі залежить від фахового рівня науково-педагогічних працівників, компетентність яких є ключовим чинником, що визначає потенціал вищого навчального закладу із забезпечення якості освіти [6].

Особлива увага приділяється на кафедрі анатомії людини створенню умов для підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників (далі-НПП), набуття ними професійних (предметних і педагогічних) компетентностей. Це перш за все, створення умов для підвищення кваліфікації викладачів на факультеті підвищення кваліфікації Університету один раз у п'ять років з наступною реалізацією засвоєних ними психолого-педагогічних знань та умінь в навчанні студентів.

Об'єктом постійної уваги завідувача кафедри анатомії людини є вдосконалення методичної майстерності професорсько-викладацького складу через такі види діяльності як підготовка підручників, навчальних посібників, переробка та редакція українського видання атласів з анатомії людини, рецензування наукових та науково-методичних видань, підготовка конспектів лекцій, методичних матеріалів до навчальних занять, оновлення робочих навчальних програм, тестових завдань до іспиту Крок 1. Надбанням кафедри, яке позитивно сприйняли студенти всіх факультетів, є посібники з самостійної позааудиторної роботи, які дозволяють формувати у студентів просторове уявлення про будову органів та систем, допомагають творчо опановувати латинські навчальні

терміни, сприяють розумінню навчального матеріалу.

На кафедрі успішно функціонує школа молодого викладача під керівництвом досвідченого доцента. Її тематика дозволяє набутти початковим викладачам основ дидактичних знань (до періоду їх навчання на ФПКВ). Молоді викладачі відвідують лекції і практичні заняття завідувача кафедри, професорів, доцентів. На кафедрі існує хороша практика контрольних відвідувань навчальних занять завідувачем кафедри та взаємовідвідувань лекцій та практичних занять з наступним їх педагогічним аналізом. Для слухачів ФПКВ однопрофільних кафедр ВМНЗ України проводяться показові заняття та майстер-класи з упровадження сучасних технологій навчання.

Підвищенню кваліфікації викладачів на кафедрі сприяє також регулярне проведення методичних нарад, на яких не тільки розглядаються та затверджується методичні матеріали, але й заслуховуються виступи НПП стосовно нових досягнень в анатомічній науці та сучасних тенденцій з вдосконалення методів, прийомів викладання та учіння. Викладачі кафедри є активними учасниками наукових та науково-методичних конференцій міжнародного всеукраїнського, університетського рівнів з наступним інформуванням НПП кафедри та упровадження новацій у навчально-виховний процес. Таким чином на кафедрі постійно проводиться робота з підвищенням професійної (предметної та педагогічної) компетентності викладачів.

Важливе місце в навчально-виховному процесі кафедри займає формування партнерських (суб'єкто-суб'єктних) відносин між викладачем і студентом, що є важливою складовою упровадження педагогіки співробітництва. З метою упровадження студенто-центрованого підходу важливо наділити студентів повноваженнями у керівництві власним навчанням, перелік яких запропонований медичним факультетом університету Лідсу (Великобританія), з яким Університет співпрацював за Міжнародним проектом Tempus Mumeena [7]:

- 1) дозволити студентам висловлюватись про якість навчання на кафедрах на сайтах, блогах, на засіданнях Вчених рад, під час анкетувань;
- 2) надати студентам право висловлювати пропозиції у сфері організації навчального процесу (зміни у розкладі, удосконалення структури навчального заняття, тощо);
- 3) працювати зі студентами на заняттях із використанням інтерактивних технологій навчання, методично налаштовувати їх на самостійну роботу, об'єктивно оцінювати самостійну роботу

студентів (СРС) на занятті;

4) заохочувати використання студентами інформаційних методик в аудиторіях: електронних пристроїв на практичному занятті (веб-квести, ілюстрації, демонстрація методики обстеження хворого, тощо);

5) залучати студентів до "реальних питань" - мотивувати, підкреслювати, демонструвати вагомість вивчення теми навчального заняття для застосування на практиці.

Враховання сучасних тенденцій розвитку вищої освіти, формування студенто-центрованого навчання партнерських відносин між викладачами і студентами є важливим аспектом в організації навчального процесу з іноземними студентами, кількість яких в Університеті щорічно зростає і складає в поточному навчальному році 1444 особи, серед яких - 735 англомовних студентів (51%). Проблемні питання навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах розглядалися на форумах та коференціях в напрямі пошуку оптимальної організації дидактичного процесу, врахування відсутності еквівалентності довузівської підготовки, в т.ч. - знання російської та англійської мов [8, 9].

Аналіз досвіду організації навчального процесу на кафедрі анатомії людини як фундаментальній кафедрі природничо-наукового циклу та на кафедрі терапевтичної стоматології як клінічній кафедрі, свідчить про наявність ряду загальних підходів до організації навчання англомовних студентів. Перш за все, це визначення рівня володіння студентами академічної групи англійською мовою (усною і письмовою) з метою індивідуального підходу до навчання кожного студента. Важливе місце в організації дидактичного процесу з іноземними студентами займає вибір адекватних методів і прийомів навчання, які б мотивували студента, викликали інтерес до вивчення навчальної дисципліни, до виконання СРС, так як іноземні студенти демонструють низький рівень сформованості цього важливого виду навчальної діяльності.

Об'єднує підходи до якісного навчання студента на теоретичній і клінічній кафедрі їх діяльність, спрямована на формування у англомовних студентів загальних (generic) компетентностей (знань, розуміння, навичок і здатностей), оволодіння якими є важливим для виконання програм з навчальних дисциплін: усне та письмове спілкування англійською мовою за темою заняття, здатність адаптуватися до нових ситуацій, розуміння культури та традицій інших країн, робота в команді, дотримання етики, воля до успіху, здатність до самонавчання. Важливими загальними

принципами реалізації суб'єктно-суб'єктних відносин викладачів з іноземними студентами є вибір типу спілкування залежно від мети та етапів навчального заняття: "інформаційний", в окремих випадках - "конфронтаційний", який є дидактично важливим, так як схиляє до дискусії та діалогу; важливим є застосування "натхненного" типу спілкування, який у дидактиці є показником високої культури контактів між викладачем і студентом, що сприяє взаєморозумінню, співробітництву та діалогу.

Важливим на кафедрах: анатомії людини, як фундаментальній і терапевтичної стоматології, як випускаючій клінічній кафедрі є забезпечення наочності на кожному навчальному занятті з іноземними студентами, що сприяє поетапному набуттю когнітивних вмінь: запам'ятовування, розуміння, застосування, аналізу, оцінки та формування компетентностей.

Під час роботи з англомовними студентами використовується сучасна професійна література, студенти заохочуються у використанні електронних баз даних наукової літератури під час виконання СРС та на практичних заняттях. З метою розвитку клінічного мислення під час практичних занять розглядаються реальні клінічні випадки, що зацікавлює і мотивує студентів до учіння. На кафедрі терапевтичної стоматології на основі діагностичних даних студенти в присутності викладача розробляють основні та альтернативні алгоритми лікування пацієнта. На молодших курсах студенти вивчають етичні аспекти комунікації з пацієнтом та колегами, на старших курсах - допускаються до клінічного прийому лише після обговорення з викладачем плану лікування, переваг різних стратегій лікування та можливих ускладнень.

Результативності навчального процесу з вітчизняними та іноземними студентами сприяє максимальна поінформованість кожного студента на початку вивчення навчальної дисципліни з таких питань:

- короткий зміст та мета вивчення навчальної дисципліни, її значення для опанування інших дисциплін та у підготовці лікаря;

- надання переліку питань до підсумкового модульного контролю та інформації про вимоги до його проведення; сприяння у формуванні навички у студента відмічати після заняття опанованні "модульні питання";

- інформування студента про навчальну і методичну літературу з дисципліни (основну і додаткову);

- надання загальних рекомендацій студенту щодо оптимальних організаційних і методичних

підходів до вивчення дисципліни;

- забезпечити студентів посібниками з виконанням самостійної позааудиторної роботи.

Висновки

1. Подальшому поліпшенню якості навчання студентів сприятиме розробка та упровадження: нових Стандартів вищої додипломної та післядипломної освіти, професійних стандартів для науково-педагогічних працівників з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду.

2. Важливим завданням кафедр Університету є створення умов для безперервного професійного розвитку викладачів з застосуванням принципів призначення, присвоєння, трансферу та накопичення кредитів за ЄКТС.

3. Під час оновлення навчальних програм з навчальних дисциплін важливою є їх орієнтація на результати навчання (те, що має знати, розуміти та уміти виконувати студент) з метою формування відповідних компетентностей студентів та упровадження студенто-центрованого підходу.

4. Застосування у навчанні педагогіки партнерства та співробітництва викладача і студента, інтерактивних та науково-дослідних методів та прийомів навчання, запровадження стандартизованих та структурованих методів оцінювання результатів навчання, які мотивують студентів до успішного учіння, є основою подальшого удосконалення освітнього процесу за новою парадигмою вищої освіти.

Література. 1. Закон України "Про вищу освіту" / Верховна Рада України; Закон від 01.07.2014 №1556-7. С.62. 2. Філоненко М.М. Специфіка викладання навчальних дисциплін на основі компетентнісного підходу / "Вища медична освіта: сучасні виклики та перспективи". // Збірник наукових праць. - 2016. - С. 246-249. 3. Tuning Education Structures in Europe. - URL: <http://tuning.unideusto.org/tuningeu>. 4. Довідник користувача Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) упоряд.: Фініков Т.В. (та ін.); за ред. І.О. Вакарчука. - К.: Україна, 2009.- 160с.- Укр., англ. 5. Стеченко О.В. Обґрунтування моделі внутрішньої вузівської системи забезпечення якості вищої освіти в НМУ імені О.О. Богомольця. Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав - Хмельницький педагогічний університет імені Григорія Сковороди" - Додаток 1 до Вип. 36, Том 2(62) : Тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору". - К.: Гнозис, 2015. - с. 259-269. 6. Бугров В.А., Гожик А.П. Забезпечення якості вищої освіти в Україні залежить від ефективності впровадження компетентнісного підходу / Європейський інтеграція вищої освіти в Україні у контексті Болонського процесу / № 3 (додаток 2). - Т.1- 2012.- С. 9-12. 7. Кен Харгрейвз, Анна Марія Рейд, Річард Фюлер та ін.. Підтримка навчання і викладання на сучасному медичному факультеті // Університет Лідсу, Великобританія, 2012, переклад укр.-224с. 8. Благая А.В. Особливості викладання іноземним студентам англomовної форми навчання у вищих медичних навчальних закладах / "Вища медична освіта: сучасні виклики та перспективи". // Збірник наукових праць. - 2016. - С. 22-26. 9. Васецька Л.И. Организационно-методические аспекты модели самостоятельной работы иностранных студентов на языковой кафедре медицинского

вуза / "Вища медична освіта: сучасні виклики та перспективи". // Збірник наукових праць. - 2016. - С. 44- 49.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В УНИВЕРСИТЕТЕ С УЧЕТОМ СОВРЕМЕННОЙ ПАРАДИГМЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Л.И. Остапюк, И.А. Тимошенко, А.А. Савичук

Резюме. Приведен опыт Национального медицинского университета имени А.А. Богомольца по совершенствованию учебного процесса с учетом новой парадигмы высшего образования: создание условий для повышения квалификации преподавателей, приобретение профессиональных компетенций; введение студенто-центрированного обучения через модернизацию учебных программ, совершенствование системы оценивания путем внедрения стандартизированных и структурированных ее элементов, ориентированных на мотивацию и результаты обучения студентов с целью поиска собственных стилей и приобретения опыта обучения. Приведены способы формирования партнерских отношений между преподавателем и студентом, привлечения студентов к организации учебного процесса, наделение их рядом полномочий в руководстве собственным обучением. Раскрыты методологические подходы к организации преподавания и учения иностранных студентов на кафедрах анатомии человека и терапевтической стоматологии. Определены перспективные направления совершенствования образовательного процесса с учетом новых тенденций развития образования ЄВПО.

Ключевые слова: современные тенденции обучения, студенто-центрированное обучение, партнерские отношения, кафедры анатомии человека, терапевтической стоматологии, высшее образование.

IMPROVING THE EDUCATIONAL PROCESS AT THE UNIVERSITY IN MODERN PARADIGM OF HIGHER EDUCATION

L.I. Ostapjuk, I.O. Tymoshenko A.O. Cavichuk

Abstract. Adjusted experience of Bogomolets National Medical University in improvement educational process based on a new paradigm of higher education: creating conditions for improvement teacher's qualification, gaining professional competence; establishing standardized students-centered studying by modernization studying programs, improving assessment systems with establishing standardized and structured it's elements, oriented on motivation and studying persons' results, that study to develop their own styles and gaining studying experience. Ways of formation partnerships between teacher and students, attraction students to organization of studying process, empowering series of powers in leadership their own studying, were given. Methodological approaches to organization teaching and studying foreign students in Department of Human Anatomy and Department of Preventive Dentistry were opened. Promising areas of improving studying process considering modern education trends in EHEA were identified.

Key words: modern education trends, students-centered studying, partnerships, Department of Human Anatomy, preventive dentistry, higher education.

O.O. Bohomolets National Medical University, Kyiv

Clin. and experim. pathol.-2016.-Vol.15,№2(56).ч.2.-P.104-107.

Надійшла до редакції 10.04.2016

Рецензент – проф. І.А. Плев

© Л.І. Остапюк, І.О. Тимошенко, А.О. Савичук, 2016